

ЛІНІЙНА ОЦІНКА БУГАЇВ-ПЛІДНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ ЗА ЕКСТЕР’ЄРНИМ ТИПОМ ЇХ ДОЧОК

Проведено лінійну оцінку за екстер’єрним типом та комплексну оцінку за групою ознак екстер’єру корів української чорно-рябої молочної породи згідно методики. Проаналізований вплив бугаїв - плідників на тип тілобудови їх дочок

Постановка проблеми

Окомірна оцінка тварин є досить давнім способом визначення їх племінної цінності за фенотипом. Селекціонерам вдавалося, використовуючи добір за фенотипом, створювати стада, популяції тварин, які тою чи іншою мірою задовольняли їхні господарські вимоги.

© А. М. Дідківський, В. О. Дідківський

Початок двадцятого століття відзначився численними дослідженнями пошукового порядку в надії знайти такі найбільш об'єктивні фізіологічні та біологічні показники, які змогли б доповнити суб'єктивні визначення екстер'єрно-конституційних типів. Вагомий внесок у формування та розвиток вчення про конституцію і екстер'єр тварин зробили видатні вчені Ю.Ф. Ліскун [5], П.М. Кулешов [4], Є.А. Богданов [1], М.І. Придорогін [8], М.А. Кравченко [3] та інші.

Метод лінійної оцінки за типом започатковано американськими вченими у 1922 році у Філадельфії на зустрічі провідних селекціонерів, бонітерів та засновників виставок, якими вперше було відпрацьоване загальне уявлення про бажаний екстер'єрний тип голштинської породи. Сім років потому розпочато розробку класифікації тварин за екстер'єром, яка базувалась на проведенні оцінки тварин за бальною системою. Ця методика і досі використовується у практичній роботі селекціонерами-бонітерами. Якщо у 1929 році цю систему використовували у 66 стадах на поголів'ї 1957 тварин, то до 1972 року – в 3585 стадах на 130997 тваринах. Нині щороку оцінюють за типом більше 330 тисяч тварин голштинської породи.

На початку 70-х років американські селекціонери-бонітери розробили модельний тип молочної корови. За еталон породи селекціонери вибрали той тип тварин, який забезпечує високий рівень молочної продуктивності, здоров'я, добру відтворну здатність та придатність до технологічних процесів експлуатації. У 1977 році Національна асоціація розведення голштинської породи на основі модельного типу тварин розробила методику лінійної оцінки екстер'єру і конституції тварин.

За результатами лінійної оцінки екстер'єру проводять оцінку і добір матерів для бугаїв, оцінку і добір бугаїв за типом будови тіла дочок та підбір на замовлення для одержання ремонтних бугаїв. У США, Канаді, Німеччині, Англії та інших країнах Європи у каталогах оцінених бугаїв поряд із результатами оцінки плідників за молочною продуктивністю дочок є їх лінійний профіль. Він дає можливість врахувати, які ознаки екстер'єру покращує бугай, а за якими виявляється відхилення від бажаного типу (моделі).

Тому застосування лінійної класифікації для оцінки тварин за екстер'єрним типом та суворі вимоги до її проведення є визначальними, які гарантують успіх у селекційно-племінній роботі [2].

Основним завданням досліджень було проведення лінійної оцінки бугаїв-плідників за типом їх дочок та аналіз впливу генотипу бугаїв-

плідників на тип тілобудови корів української чорно-рябої молочної породи.

Методика досліджень

Лінійну оцінку за типом проводили у стаді племзаводу української чорно-рябої молочної породи ПАФ “Єрчики” Попільнянського району. Оцінка корів за типом проводилася згідно методики [7].

Методика системи класифікації корів за екстер’єрним типом включає:

- а) систему лінійного описування статей екстер’єру;
- б) комплексну оцінку за чотирма групами екстер’єрних ознак;
- в) присвоєння корові одного із шести класів за 100-бальною системою;
- г) побудову графіка екстер’єрного профілю.

Лінійна оцінка екстер’єру молочної худоби проводиться за 50-бальною системою за 18 ознаками. Крайні точки шкали відповідають крайнім біологічним обмеженням для даної ознаки. До ознак, у яких крайні біологічні відхилення оцінюються від 1 (негативне) до 50 (позитивне), а середній розвиток – 25 балів відносяться: ріст, міцність будови, глибина тулуба, вираженість трикутника, довжина крижів, ширина крижів, передне прикріплення вимені, прикріплення задньої частини вимені, підтримка вимені, глибина вимені. У решти ознак – спина, кут крижів, задні ноги (вигляд збоку), ратиці, постанова ратиць, розміщення дійок, розмір дійок, крайні відхилення у бік до 50 балів визначаються як недоліки статі, а розвиток з оцінкою в 25 балів вважається найкращим варіантом її вираженості.

За результатами проведеної лінійної оцінки будується графік екстер’єрного профілю, де осьова лінія – це нульова відмітка, яка відповідає оцінці ознак в 25 балів. Відхилення вліво на три сігми показує, що дана ознака оцінюється нижче, ніж у 25 балів, а відхилення вправо – про кращий розвиток ознак.

Лінійна оцінка типу молочної худоби доповнюється комплексною оцінкою певної кількості груп ознак екстер’єру за 100-бальною шкалою. У нашій системі класифікації використовується чотири комплекси ознак, які характеризують загальний вигляд (30 %), молочність (20 %), об’єм тіла (20 %) та молочну систему (30 %). Загальна оцінка за екстер’єрним типом складається із суми балів, яка показує – в якій мірі тварина наближається до фізичного ідеалу.

В результаті цієї оцінки всіх корів класифікують на 6 класів: найкраще – 90–100 балів; дуже добре – 85–89 балів; добре с плюсом – 80–84 бали; добре – 75–79 балів; задовільно – 65–74 бали; погано – 50–64 бали.

Одержані дані оброблені статистично за методиками, описаними М.О. Плохінським [9] і Є.К. Меркур'євою [6] з використанням комп'ютерної програми EXSELL.

Результати досліджень

За викладеною методикою у племзаводі української чорно-рябої молочної породи ПАФ “Єрчики” була проведена лінійна оцінка типу 144 корів, які походять від бугаїв-плідників: Вірний 4975 (n= 67), Дим 706 (n= 40) та Клен 5212 (n= 37).

Результати досліджень приведені в таблиці 1.

В цілому дочки оцінюваних бугаїв-плідників української чорно-рябої молочної худоби мають низький ріст, міцну тілобудову з глибоким, добре розвиненим тулубом, добре вираженим молочним трикутником, за виключенням дочок бугая Дима 706, у яких дещо гірше виражений молочний трикутник. Спино у тварин в основному рівна. У дочок бугаїв Вірного 4975 та Клена 5212 крижі опущені, але довгі і вузькі. У тварин бугая Дима 706 крижі рівні, довгі, нормальної ширини. Ратиці найкраще розвинені у дочок бугая Дима 706, а у інших значно роздвоєні. Постановка ратиць дещо велика, особливо у дочок бугая Клена 5212. Дочки всіх оцінюваних плідників мають шабlistу постановку задніх кінцівок. Підтримуюча зв'язка міцна у дочок бугая Вірного 4975. в інших тварин вона дещо слабша. Задня частина вимені у всіх тварин прикріплена низько, найбільш низько – у дочок бугая Дима 706. Дочки всіх бугаїв-плідників мають дуже вузьке вим'я. Воно повинно бути розташоване на 5 см вище скакального суглобу, тому цьому параметру відповідають дочки бугаїв Вірного 4975 та Клена 5212. Дійки у всіх корів розміщені усередину, за розміром довгі, лише у дочок Клена 5212 вони відповідають стандарту.

Таким чином, лінійна оцінка бугаїв-плідників дозволяє зробити висновок про те, які ознаки типу поліпшує плідник, а які ознаки корів потребують поліпшення. Використовуючи в молочних стадах високоцінних плідників, дочок, можна вдосконалити тварин, і за продуктивністю, і за ознаками, які характеризують молочний тип.

Таблиця 1. Лінійний профіль дочок оцінюваних бугаїв-плідників

Ознаки	Ступінь вираженої ознаки	-3	-2	-1	+1	+2	+3	Ступінь вираженої ознаки	δ
Ріст	низький							високий	1.15 Н 1.05 Н 1.55 Н
Міцність тілобудови	слабка							міцна	0.18 М 0.10 М 0.11 М
Глибина тулуба	мілка							глибока	0.43 Г 0.47 Г 0.54 Г
Вираженість трикутника	погана							добра	0.20 ДН 0.47 П
Спина	провисла							виупукла	0.06 П 0.22 П 0.08 П
Кут крижів	високий							опущений	0.52 О 0.06 О 0.57 О
Довжина крижів	коротка							довга	0.82 Д 0.87 Д 0.34 Д
Ширина крижів	вузька							широка	0.33 ВН 0.45 В
Задні ноги	слонові							шабlistі	0.97 Ш 0.91 Ш 0.38 Ш
Ратиці	роздвосні							зімкнуті	0.37 Р 0.11 Р 0.45 Р
Постанова ратиць	мала							велика	0.42 В 0.70 В 1.04 В
Переднє прикріплення вимені	слабке							міцне	1.33 М 0.63 М 0.81 М
Прикріплення задн. частини вимені	низьке							високе	0.88 Н 0.24 Н 1.03 Н
Ширина задньої частини вимені	вузьке							широке	1.20 В 1.24 В 0.93 В
Підтримка вимені	слабка							міцна	0.15 М 0.53 С 0.12 С
Глибина вимені	низьке							високе	0.34 В 0.42 Н 0.88 В
Розміщення дійок	назовні							усередину	1.04 У 1.28 У 0.87 У
Розмір дійок	короткі							довгі	0.37 Д 0.63 Д 0.01 Д

– Вірний 4975 – Дим 706 – Клен 5212

Відповідно до викладеної методики був проведений аналіз показників оцінки корів за комплексом ознак: загальний вигляд, молочність, об'єм тіла та молочна система (таблиця 2).

Таблиця 2. Оцінка екстер'єру дочок оцінюваних плідників за групою ознак

Ознаки	Розподіл балів за методикою	Бугаї-плідники		
		Вірний 4975	Дим 706	Клен 5212
Загальний вигляд	30	22,3	20,6	21,8
Молочність	20	14,2	12,1	14,0
Об'єм тіла	20	14,5	13,1	13,9
Молочна система	30	21,0	18,0	19,7
Сума балів	100	72	63,8	69,4

Встановлено, що за сумою балів дочок бугаїв-плідників Вірного 4975 та Клена 5212 можна віднести до 5 класу з оцінкою “задовільно” (65 та 74 бали). Дочки бугая Дима 706 відносяться до 6 класу, в результаті оцінки отримали загальну суму балів 63,8, що відповідає оцінці “погано”. Тому при оцінці екстер'єру за групою ознак дочки бугаїв Вірного 4975 та Клена 5212 мають дещо кращі показники, ніж дочки плідника Дима 706.

Висновки

1. У результаті аналізу лінійного профілю тілобудови дочок бугаїв-плідників встановлено, що ні один з оцінених бугаїв за типом не має дочок, які відповідають модельному типу української чорно-рябої молочної породи.

2. Серед оцінених дочок, найкращими за екстер'єрним типом виявилися тварини, які походять від бугаїв-плідників Вірного 4975 та Клена 5212.

3. При доборі та підборі бугаїв-плідників до даного стада необхідно враховувати їх екстер'єрно-конституційні особливості.

Перспективи подальших досліджень

В перспективі буде вивчатися тілобудова корів української червоно-рябої молочної породи та вплив генотипу бугаїв-плідників на вираженість молочного типу їх дочок.

Література

1. Богданов Е.А. Как можна ускорить совершенствование и создание стада и пород.– М.: Сельхозгиз, 1938. – 248 с.

2. *Зубець М.В., Полупан Ю.П.* Методи і значення екстер'єрної оцінки молочної худоби // Нові методи селекції і відтворення високопродуктивних порід і типів тварин: Мат. наук.-вироб. конф.-К.,1996.– С. 74–75.
3. *Кравченко Н.А.* Разведение сельскохозяйственных животных. –М.: Сельхозиздат, 1963. –311 с.
4. *Кулешов П.Н.* Крупный рогатый скот. –М.: Сельхозгиз, 1931. –233 с.
5. *Лискун Е.Ф.* Экстерьер сельскохозяйственных животных. –М., 1949.- 250 с.
6. *Меркурьева Е.К.* Генетика с основами биометрии. – М.: Колос, 1983. – 424 с.
7. *Логинов Ж.Г., Прохоренко П.Н., Дидковский А.Н.* Методические рекомендации по оценке быков по типу их дочерей, получаемых при поглотительном скрещивании коров отечественных пород с голштинами. – Л.: ВНИИРГЖ,1989. –31 с.
8. *Придорогин М.И.* Экстерьер. Оценка с.-х. животных по наружному осмотру. –М.: Сельхозгиз, 1949. –189 с.
9. *Плохинский Н.А.* Руководство по биометрии для зоотехников. – М.: Колос, 1969. – 255 с.